

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL**Zitting 1973-1974****Nr. 14**

(Het voorlopig verslag is gedrukt
in de zitting 1972-1973)

EINDVERSLAG van de vaste Commissie voor Justitie omtrent het ontwerp van wet herziening van de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering betreffende toevoeging van een raadsman en toepassing van voorlopige hechtenis en wijziging van de artikelen 27 en 77 hh van het Wetboek van Strafrecht.

Nadat het voorlopig verslag der commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD**Algemeen**

De ondergetekende onderschrijft de opmerking van de leden van de fractie van de V.V.D. dat de afbakening van het recht op persoonlijke vrijheid enerzijds, en het belang van de gemeenschap en van de individuele ingezetenen bij bescherming tegen ernstige aantastingen van de rechtsorde en van lijf en goed anderzijds, zowel de wetgever als degenen die de wettelijke regels moeten toepassen aanhoudend voor moeilijke problemen stelt.

Hoe moeilijk die afbakening is, is wel gebleken bij de schriftelijke en mondelinge behandeling waartoe de voorgestelde regeling in de Tweede Kamer aanleiding heeft gegeven. Daarbij is het wetsontwerp op tal van punten gewijzigd. Aan de gedachte die bij de indiening van het wetsontwerp heeft vooropgestaan, te weten het terugdringen van de toepassing van de voorlopige hechtenis en de versterking van de rechtspositie van de van zijn vrijheid beroofde verdachte, zonder dat hiermede het belang van de beveiliging van de samenleving op onverantwoorde wijze wordt geschaad, is naar het oordeel van de ondergetekende echter geen afbreuk gedaan. Hij acht het resultaat van het gemeen overleg, dat tot dusver met de Staten-Generaal is gevoerd, dan ook aanvaardbaar.

Hoewel de ondergetekende zich ervan bewust is dat het wetsontwerp in verschillende opzichten de taak van het openbaar ministerie en de advocatuur zal verzwaren, meent hij niet dat de voorgestelde regeling een aanwijsbaar ongunstige invloed zal hebben op de taakvervulling van de politie of de ontwikkeling van de criminaliteit. Het gaat bij het laatste trouwens om een zo complex verschijnsel dat de invloed die een wettelijke regeling omtrent de voorlopige hechtenis daarop zou kunnen hebben zeer moeilijk, ook maar bij benadering, exact aantoonbaar zou zijn.

Indien het wetsontwerp tot wet verheven wordt, zal de ondergetekende ruime aandacht geven aan een zorgvuldige voorlichting van de daarbij betrokken autoriteiten en instanties; voor zover nodig zal daarbij ook aandacht worden besteed aan de vraag hoe de in het ontwerp vervatte voorschriften in de praktijk het beste kunnen worden toegepast.

Bijstand aan verdachten

De verdachte die in het politiebureau of in het huis van bewaring is ingesloten kan, behalve met rechtsbijstand, ook

gebaat zijn met bijstand van andere aard. Met het oog daarop wordt thans een reorganisatie voorbereid als gevolg waarvan aan iedere verdachte die in bewaring is gesteld, in het huis van bewaring door speciaal daarvoor aangewezen ambtenaren bemiddeling zal worden aangeboden bij het leggen van contact met de reclassering en met andere instanties van maatschappelijke dienstverlening. Wat de politiebureaus betreft: er bestaat in enige plaatsen reeds een zeker samenspel tussen de piketdiensten van advocaten die daar rechtsbijstand aan in verzekeringgestelden verlenen, en de plaatselijke reclassering. Systematische hulpverlening van buitenaf aan de verdachte op het politiebureau eist echter, zoals bij de experimenten inzake rechtsbijstand gebleken is, afzonderlijke voorzieningen die een hoge graad van paraatheid waarborgen. De ondergetekende blijft bereid, initiatieven op dit terrein te steunen en te stimuleren waar die zinvol kunnen worden ondernomen. Hij meent overigens dat hij een te onvolledig beeld van de situatie zou schetsen indien hij naliel ook te wijzen op de activiteit die de politie zelf pleegt te ontwikkelen bij het, op verzoek van de verdachte, waarschuwen van huisgenoten, werkgever, sociale dienst.

Een raming van de kosten welke gemoeid zullen zijn met de toevoeging van een raadsman aan elke verdachte die in verzekering wordt gesteld kan op dit ogenblik niet met voldoende zekerheid worden gegeven. Het stelsel van piketdiensten dat met het oog op deze toevoegingen door de orden van advocaten in samenwerking met het departement van justitie wordt ontwikkeld is nog in opbouw. De wijzigingen die het ontworpen artikel 40 van het Wetboek van Strafvordering tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer heeft ondergaan, hebben genoopt tot nieuw beraad op de inzet van de piketdiensten, dat nog niet kon worden afgesloten. Daarnaast wordt bestudeerd welke voorzieningen nodig zijn om te waarborgen dat daar waar geen piketdienst bestaat of deze overbelast zou zijn de president van de rechtbank tot snelle toevoeging van een raadsman kan komen. Er kan niet meer worden gewerkt met de ervaringscijfers die tijdens de experimentele periode omtrent de omvang van de gevraagde hulp zijn verkregen; voortaan zullen de cijfers over het totaal van de in verzekeringstellingen als uitgangspunt moeten worden genomen. Met de landelijke verzameling van deze cijfers, ten behoeve van opnemings ervan in de statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek, is in de loop van 1973 begonnen.

Uiteraard is de toevoeging het meest zinvol als de verdachte zelf op bijstand prijs stelt. Zij kan, zo meent de ondergetekende, ook zinvol zijn al heeft de verdachte niet te kennen gegeven dat hij op toevoeging prijs stelt. Verwezen moge worden naar wat de ondergetekende in de Tweede Kamer heeft medegedeeld over de resultaten van een onderzoek dat is verricht naar de motieven van verdachten om geen bijstand te vragen (*Handelingen Tweede Kamer, zitting 1972-1973, blz. 1806, rechterkolom*). Slechts wanneer de verdachte, op de hoogte van het feit dat de raadsman is toegevoegd, uitdrukkelijk verklaart niet van diens bijstand gediend te zijn, moet deze terugtreden. In de algemene maatregel van bestuur die krachtens het ontworpen artikel 48 van het Wetboek van Strafvordering de vergoedingen aan raadsliden zal hebben te regelen, zal worden voorzien in een vergoeding die beantwoordt aan wat de advocaat in deze gevallen feitelijk heeft verricht.

Van de zijde van de fractie van de P.S.P. is het geval aan de orde gesteld van de verdachte die na afwijzing van de vordering tot bewaring in vrijheid is gesteld, maar kort daarop weer rechtsbijstand behoeft ter gelegenheid van de behandeling, door de rechtbank, van een appel van de officier van justitie tegen afwijzing. Hierbij wordt geopperd dat er tussen het tijdstip van het instellen van het appel en de datum van behandeling door de rechtbank wellicht niet voldoende tijd is voor toevoeging van een raadsman door de raad voor rechtsbijstand, zodat van een lacune zou moeten worden gesproken. De ondergetekende veronderstelt dat hier een parallel wordt getrokken met het geval dat de verdachte in verzekering is ge-

steld, in welk geval in de praktijk inderdaad meestal te weinig tijd beschikbaar is om de formaliteiten, nodig voor een toevoeging door de raad voor rechtsbijstand, te vervullen. De situatie ligt in het geval dat in het voorlopig verslag is geopperd in zoverre anders dan tijdens de in verzekeringstelling, dat de verdachte nu op vrije voeten is. Hij kan dus zelf maatregelen nemen tot het verkrijgen van gegevens tot het „staven van zijn onvermogen” (artikel 41, slot, van het Wetboek van Strafvordering) en kan zich in persoon tot de raad voor rechtsbijstand wenden. Anders dan bij de in verzekeringstelling is de beschikbare tijdsruimte hier niet in de wet omschreven; artikel 446 van het Wetboek van Strafvordering schrijft slechts een „zo spoedig mogelijk” beslissen op het appel voor. Het is niet mogelijk dat de raad voor rechtsbijstand in deze gevallen tijdig tot toevoeging komt. Deze toevoeging is intussen in het geheel niet nodig wanneer de bijstand bij de behandeling van het appel wordt gezien als afronding van de bijstand tijdens de in verzekeringstelling en uit dien hoofde wordt gerekend tot de taak van de advocaat die krachtens artikel 40 was toegevoegd. De ondergetekende zal over dit punt overleg plegen met de Nederlandse Orde van Advocaten.

gevraagd wordt verder, hoe het staat met rechtsbijstand aan vreemdelingen in strafzaken en in gevallen van inbewaringstelling krachtens de Vreemdelingenwet. De ondergetekende merkt op, dat de hierbij ter sprake gebrachte Wet van 4 juli 1957 (*Stb. 233*) tot regeling van de rechtsbijstand aan on- en minvermogenden in het geheel niet voor strafzaken geldt, ook niet voor strafzaken van Nederlanders (artikel 2, tweede lid van die wet). De rechtsbijstand in strafzaken heeft regeling gevonden in de artikel 38 e.v. van het Wetboek van Strafvordering en in de artikelen 75-77 van de Advocatenwet. De regeling maakt noch in de bestaande noch in de thans voorgestelde versie onderscheid tussen Nederlanders en vreemdelingen. Aan de onvermogende vreemdeling die daarom vraagt kan dus op de normale wijze krachtens artikel 41 van het Wetboek van Strafvordering door de raad van rechtsbijstand in strafzaken een raadsman worden toegevoegd. Wordt een vreemdeling die geen raadsman heeft in voorlopige hechtenis genomen dan voegt de president van de rechtbank hem, ongeacht zijn financiële positie, ongevraagd een raadsman toe. Het thans behandelde wetsvoorstel breidt deze voorzieningen uit met ongevraagde toevoeging van een raadsman aan de vreemdeling (en de Nederlander) die in verzekering wordt gesteld, ook hier ongeacht zijn financiële toestand (het nieuwe artikel 40 van het Wetboek van Strafvordering). In het kader van het lopende experiment met deze vorm van bijstand is veelvuldig door vreemdelingen van de nieuwe mogelijkheid gebruik gemaakt.

Aan vreemdelingen die krachtens de Vreemdelingenwet in bewaring worden gesteld wordt ingevolge artikel 107 van het Vreemdelingenbesluit terstond schriftelijk gewezen op de mogelijkheid, krachtens artikel 40, eerste lid, van de Vreemdelingenwet aan de rechtbank opheffing van de bewaring te verzoeken. Bevindt de president van de rechtbank bij het horen van de vreemdeling over dit verzoek dat deze geen raadsman heeft, dan kan hij ambtshalve een raadsman toevoegen (artikel 40, derde lid, van de Vreemdelingenwet). Zeer binnenkort zal echter een wetsontwerp worden ingediend dat de mogelijkheden tot kosteloze toevoeging van raadsliden aan vreemdelingen aanzienlijk uitbreidt. Deze toevoeging zal daardoor mogelijk worden in fasen voorafgaand aan de inbewaringstelling, waarbij met name gedacht kan worden aan het verhoor vóór de inbewaringstelling (artikel 82 van het Vreemdelingenbesluit) en het verhoor omtrent de rechtmatigheid van het verblijf in Nederland (artikel 19 van de Vreemdelingenwet, artikel 72 van het Vreemdelingenbesluit).

Wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering

In antwoord op de vraag van de leden van de fracties van de P.v.d.A., de V.V.D., D'66 en de P.P.R. of de Minister reeds uitvoering heeft gegeven aan de motie van de heer Van Schaik c.s. om de Commissie partiële herziening strafvordering advies

te vragen over de eventuele invoering van andere dwangmiddelen dan de voorlopige hechtenis, kan de ondergetekende mededelen, dat op 15 augustus 1973 aan de voorzitter van deze commissie, prof. mr. W. Duk, een adviesaanvraag als in die motie bedoeld is gezonden. Hem is verzocht te bevorderen dat de commissie het onderwerp bij voorrang in behandeling neemt ten einde daaromtrent op zo kort mogelijke termijn te kunnen adviseren.

Het mag worden aangenomen, dat de commissie in haar onderzoek ook de ervaringen zal betrekken die in andere landen, met name Frankrijk (vgl. art. 138 van de Code de procédure pénale), met de toepassing van alternatieve dwangmiddelen zijn opgedaan.

Door de leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66 en de P.P.R. werd de vraag gesteld of het, ter uitsluiting van de mogelijkheid, dat voor minder ernstige gevallen van diefstal reeds voorlopige hechtenis wordt toegepast, geen zin zou hebben een apart gekwalificeerd delict te maken van kleine diefstal (b.v. winkeldiefstal beneden een bepaald bedrag) en dit met een veel lagere maximumstraf, bijvoorbeeld zes maanden, te bestraffen.

De ondergetekende meent dat het niet eenvoudig is in de wet een grens te trekken tussen „ernstige” en „lichte” gevallen van eenvoudige diefstal. Over de vraag wat een „kleine diefstal” is, kan verschillend worden gedacht. Niet alleen de waarde van het gestolene is daarbij van belang, maar ook de goedgehoedheid van de eigenaar (hetgeen voor de één een kleine som vertegenwoordigt, kan voor de ander een aanmerkelijke schadepost zijn) en de omstandigheden waaronder de diefstal plaatsvond. Ten slotte speelt ook de herhaling een rol. Indien de diefstal niet op zich zelf staat, maar er een is uit een lange reeks, waaraan de dader zich heeft schuldig gemaakt, zal daarmee bij de bestraffing rekening moeten worden gehouden. Een duidelijk afgebakende delictomschrijving is daardoor moeilijk te geven. In feite zou toch, zoals thans reeds het geval is, aan openbaar ministerie en rechter van geval tot geval de beoordeling moeten worden overgelaten van de vraag of de diefstal al dan niet als „licht” kan worden aangemerkt. Een aparte strafbepaling voor kleine diefstal, zoals die in Zweden bestaat („If the crime is regarded as petty, considering the value of the stolen goods and other circumstances of the crime, a sentence to pay a fine or to imprisonment for at most six months shall be imposed for petty theft”) is weinigzeggend.

Op het ogenblik worden lichte, op zich zelf staande, diefstallen, waarbij de verdachte „first offender” is, indien het openbaar ministerie al aanleiding vindt de zaak voor de rechter te brengen, veelal met een geldboete afgedaan. Zou nu een nieuwe strafbepaling worden ontworpen, waarbij in verhouding tot de bestaande praktijk zware straffen worden bedreigd (in het voorlopig verslag werd gesuggereerd een maximumstraf van zes maanden gevangenisstraf), dan zou een wijziging in het straftoemettingsbeleid kunnen ontstaan, waardoor deze zaken een te zwaar accent zouden krijgen. Vooralsnog acht de ondergetekende de bezwaren verbonden aan zo'n strafbepaling dan ook groter dan het eventuele nut daarvan.

In antwoord op de vraag van dezelfde leden hoe de ondergetekende staat tegenover het enige jaren geleden door een commissie uit de Dr. Wiardi Beckman Stichting geopperde denkbeeld, om bekende verdachten die zich in voorlopige hechtenis bevinden terstond deelachtig te doen worden aan het regime van tot gevangenisstraf veroordeelden, wordt het volgende opgemerkt ¹⁾.

Preventief gehechte verdachten worden op het ogenblik in de huizen van bewaring zoveel mogelijk in beperkte gemeenschap geplaatst. Dit houdt in dat zij aan het regime deelnemen dat voor de veroordeelden geldt. O.a. kunnen zij dus arbeid verrichten en aan de recreatie deelnemen. Alleen wanneer de verdachte hiertoe zelf de wens te kennen geeft of het belang van het tegen hem lopende onderzoek dit vordert, dan wel

de beperkte gemeenschap voor hem niet geschikt blijkt, wordt hij in afzondering geplaatst.

De thans bestaande situatie is dus een andere dan die waarvan in het bovengenoemde rapport (zie blz. 20) nog werd uitgegaan en waarbij werd aangenomen, dat de voorlopige hechtenis meestal in afzondering wordt doorgebracht. Overigens zal de hier aan de orde zijnde problematiek nader worden bestudeerd in de onlangs ingestelde Commissie doelstelling en functie huizen van bewaring (de commissie-Van Hattum).

Het is niet mogelijk de verdachte, vooruitlopend op het rechterlijk vonnis, in een gevangenis te plaatsen ten einde zijn straf als het ware „vooruit” te executeren. De Beginselenwet gevangeniswezen laat dit niet toe. Het is ook de vraag of een dergelijke strafteuitlegging bij voorbaat wel in overeenstemming is met het Verdrag van Rome tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Volgens artikel 6, tweede lid, van dit verdrag wordt een ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld volgens de wet bewezen is. In ieder geval zou een voorlopige vaststelling van de schuld van de verdachte aan het hem tenlastegelegde feit door een daartoe bevoegde rechter aan die plaatsing moeten voorafgaan. Daarvoor zou een ingrijpende herziening van de in het Wetboek van Strafvordering neergelegde strafprocesgang noodzakelijk zijn. De voorbereiding van een dergelijke wetwijziging vraagt veel studie, waarvan het praktisch nut, mede gelet op de ontwikkeling die zich in de laatste jaren in de feitelijke detentiesituatie in de huizen van bewaring heeft voltrokken, nog niet bij voorbaat vaststaat.

In de door de Permanente Commissie voor de Administratiën van de Gerechten ontworpen formulieren worden voorgedrukte motiveringen zoveel mogelijk vermeden om te voorkomen dat de wettelijke motiveringsvoorschriften door het gebruik van clichés worden uitgehold. Het gebruik van deze imprimés kan, voor zover zij betrekking hebben op rechterlijke uitspraken en beschikkingen, niet bindend worden voorgeschreven omdat het beginsel van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht zich hiertegen verzet. De rechter moet vrij blijven zelf te bepalen hoe hij zijn uitspraken en beschikkingen inkleedt. In de praktijk doen zich op dit punt echter geen grote moeilijkheden voor, omdat de rechterlijke macht een open oog heeft voor de voordelen die uit overwegingen van kostenbewaking en efficiency aan het gebruik van geüniformeerd drukwerk zijn verbonden. Mocht, toch al dan niet via imprimés, een afglijden plaatsvinden naar weinigzeggende standaardformuleringen, waardoor de wettelijke motiveringsvoorschriften bij de toepassing van de bepalingen omtrent de voorlopige hechtenis dreigen te worden ontkracht, dan ligt het op de weg van de appel- en cassatierechter om deze ontwikkeling tegen te gaan.

Door de leden van de fractie van de V.V.D. werd gevraagd of het bij amendement ingevoegde nieuwe tweede lid van artikel 29 niet in te algemene bewoordingen is gesteld, waardoor het moeilijkheden zou kunnen geven bij de toepassing. Geïnterformeerd werd of een politieambtenaar die een overtreding van een parkeerverbod constateert of een minderjarige voor een onbetekend vergrijp op straat staande houdt, het gesprek nu ook zou moeten beginnen met de mededeling dat de verdachte niet tot antwoorden verplicht is.

Naar de mening van de ondergetekende kan in bovengenoemde gevallen nog niet van een formeel verhoor worden gesproken, maar gaat het daar slechts om de uitoefening van de in artikel 52 van het Wetboek van Strafvordering aan de opsporingsambtenaar toegekende bevoegdheid de verdachte staande te houden en hem naar zijn naam, voornaam, woon- of verblijfplaats te vragen. Eerst indien de verdachte is aangehouden en naar „een plaats van verhoor” is geleid (zie artikel 53, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering), zal, alvorens dit verhoor een aanvang neemt, aan de verdachte mededeling moeten worden gedaan dat hij niet tot antwoorden verplicht is. Dat de in het wetsontwerp ingevoegde bepaling zo ruim is geformuleerd, dat zij in de praktijk onhanteerbaar

¹⁾ Vgl. „De Vrijheidsstraf” Uitgave Wiardi Beckman Stichting, 1969. Proces, Maandblad voor berechting en reclassering, september 1973, blz. 181.

zou zijn, kan de ondergetekende dus niet beamen. Hij is voorschans niet voornemens richtlijnen uit te vaardigen omtrent de toepassing van dit artikel.

Indien de mededeling dat de verdachte niet tot antwoorden verplicht is, niet in het proces-verbaal van het verhoor is opgenomen, zal het ervoor moeten worden gehouden dat deze mededeling niet is gedaan. Deze omstandigheid zal van invloed kunnen zijn op de bewijskracht welke de rechter nadien aan de in het proces-verbaal voorkomende verklaring van de verdachte toekent, bijvoorbeeld wanneer de verdachte op de zitting daarop terugkomt. Er is intussen geen bepaalde sanctie op het niet-naleven van het in artikel 29, derde lid, Sv. bedoelde gebod, in die zin dat de verklaring welke het proces-verbaal behelst als niet-afgelegd zou moeten worden aangemerkt. Ons wettelijk stelsel van strafvordering verbiedt niet dat bewijsmiddelen die anders dan op de voorgeschreven wijze zijn verkregen in de strafprocedure worden gebruikt, maar laat het in ieder afzonderlijk geval aan de rechter over om te beoordelen of en in hoeverre zij tot het bewijs behoren mede te werken.

De leden van de fractie van de C.H.U. vroegen welke de rechtsgevolgen zijn, indien een rechter of president van een rechtbank ter terechtzitting nalaat de verdachte mede te delen dat hij niet behoeft te antwoorden.

Niet-naleving van het voorschrift van artikel 29, tweede en derde lid, Sv. tijdens de terechtzitting is in de wet niet met nietigheid van het strafproces bedreigd. Het is evenwel mogelijk dat de cassatierechter dit vermoezen in bepaalde gevallen van zo groot belang zal achten dat hij daarin een z.g. substantiële nietigheid zal zien, d.w.z. de nietigheid van het strafproces zal aannemen ook al is die nietigheid formeel niet door de wetgever bedreigd. Overigens zal de verdachte bij een eventueel vermoezen van de mededelingsplicht, voorafgaande aan zijn verhoor op de terechtzitting, vermoedelijk geen ernstig nadeel ondervinden, omdat hij in dit stadium van het onderzoek zijn houding wel zal hebben bepaald. Vgl. Blok-Besier, Het Nederlandsche Strafproces, I, blz. 123.

De leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66 en de P.P.R. hebben het bijwonen van politieverhoren door raadslieden en het instrueren van de politie daaromtrent ter sprake gebracht. De ondergetekende wijst er allereerst op, dat het horen van de verdachte door de politie niet steeds een zo geformaliseerd karakter draagt dat plaats en uur daarvan tevoren worden vastgesteld. Er is in de praktijk veeleer sprake van een serie gesprekken, waarvan de tijdstippen bepaald worden door een veelheid van factoren: het binnenkomen van andere gegevens over de zaak, het tijdig behandelen van andere urgente aangelegenheden, de wens van de verdachte om een eerder gesprek te hervatten, in bepaalde gevallen de gebondenheid van de behandeling aan een bepaalde rechercheur die met de omstandigheden van de zaak goed op de hoogte is, de rusttijden van de verdachte en, niet in de laatste plaats, de inachtneming van wettelijke termijnen voor de eerste aanhouding (6 uur), het eerste gedeelte van de in verzekeringstelling (48 uur) en het tweede gedeelte daarvan (weer 48 uur). Aanwezigheid van de raadsman elke keer dat de verdachte wordt gehoord, d.w.z. dat een gespreksituatie ontstaat tussen de verdachte en degene die met het onderzoek is belast, zou hetzij een bijna voortdurende presentie van de advocaat vergen, hetzij een zeer frequent onderbreken van de voortgang van het onderzoek meebrengen. Dit laatste werkt, wegens de genoemde wettelijke termijnen, ook in het nadeel van de verdachte, omdat de vertraging zou dwingen tot meer in verzekeringstellingen en meer vorderingen tot inbewaringstelling. Het komt de ondergetekende voor dat het wetsvoorstel een juiste middenweg bewandelt door voor het meest cruciale en dan ook afzonderlijk in de wet geregelde verhoor dat door de politie (nl. door een hulpofficier van justitie) mag worden afgenomen, uitdrukkelijk te bepalen dat de raadsman aanwezig mag zijn en het woord mag voeren. Gedoeld wordt op het verhoor voorafgaand aan een eventuele in verzekeringstelling (het ontworpen artikel 57 van het Wetboek van Strafvordering). Intussen verzet de wet zich

niet tegen aanwezigheid van de raadsman bij andere gesprekken tussen de verdachte en de politie. Artikel 50, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering geeft door zijn ruime bevoordingen alle gelegenheid voor nieuwe ontwikkelingen in de praktijk van het verkeer tussen raadsman en verdachte. Eén van de factoren die deze praktijk bepalen is ongetwijfeld de, door het ontwerp bevorderde, vergroting van de praktische mogelijkheid dat aan de verdachte reeds tijdens zijn verblijf op het politiebureau een raadsman wordt toegevoegd. Wanneer met de toepassing van deze mogelijkheid enige ervaring zal zijn opgedaan zal kunnen worden beoordeeld of, en zo ja welke, centrale richtlijnen aan de politie over de toepassing van artikel 50 van het Wetboek van Strafvordering zullen moeten worden gegeven. Aan het openbaar ministerie en aan de Nederlandse Orde van Advocaten heeft de ondergetekende verzocht hem over de ontwikkeling van de praktijk op de hoogte te houden.

In antwoord op een daartoe strekkende vraag van de leden van de V.V.D. kan de ondergetekende mededelen, dat inderdaad op bevelen tot verlenging, als bedoeld in het nieuwe artikel 66, vierde lid, van het Wetboek van Strafvordering, wel de tweede maar niet de eerste volzin van artikel 66, derde lid, van overeenkomstige toepassing zal zijn.

Dezelfde leden vroegen of de redactie van artikel 67a niet medebrengt, dat een van oplichting verdacht persoon niet in voorlopige hechtenis kan worden gesteld, ook als ernstig moet worden gevreesd, dat hij, zo hij op vrije voeten blijft, nieuwe oplichtingen zal plegen.

Indien iemand ter zake van oplichting is aangehouden en in verzekering is gesteld, zal hij op grond van het bovengenoemde artikel inderdaad uiterlijk na afloop van de termijn van in verzekeringstelling op vrije voeten moeten worden gesteld, indien niet blijkt van ernstig gevaar voor vlucht of indien de voorlopige hechtenis niet in redelijkheid noodzakelijk is voor het, anders dan door verklaringen van de verdachte, aan de dag brengen van de waarheid. Oplichting is immers niet een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van zes jaar of meer is gesteld dan wel een misdrijf waardoor de veiligheid van de staat of de gezondheid of veiligheid van personen in gevaar kan worden gebracht, dan wel algemeen gevaar voor goederen kan ontstaan. Ernstige vrees voor herhaling van het delict kan in dit geval dus op zichzelf geen voldoende grond zijn om voorlopige hechtenis toe te passen. Voor flessentrekkerij moet hetzelfde worden aangenomen.

Ook het strafbare feit van souterneurschap lijkt op zichzelf niet van dusdanige ernst uit een oogpunt van bescherming van de maatschappelijke veiligheid, dat het de voortgezette vrijheidsbeneming van de verdachte kan rechtvaardigen zonder dat dit met het oog op het onderzoek of het bestaan van het gevaar voor vlucht noodzakelijk is. Zoals bekend wordt overigens overwogen of dit strafbare feit in deze vorm nog gehandhaafd moet blijven. In verband met de voorgenomen afschaffing van de bijkomende straf van plaatsing in een rijkswerk-inrichting, zal een voorstel met betrekking tot de strafbepaling van artikel 432, onder 3°, vermoedelijk op korte termijn de Staten-Generaal bereiken.

Enigszins anders ligt de situatie bij het in het voorlopig verslag in de laatste plaats genoemde misdrijf van artikel 36, derde lid, van de Wegenverkeerswet (onder invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank enz. met een motorrijtuig de dood of zwaar lichamelijk letsel door schuld van een ander veroorzaken). Hier zal veel afhangen van de concrete omstandigheden waaronder het feit is gepleegd. Is de vrees voor herhaling gegrond, b.v. omdat het een notoire alcoholist betreft die, indien op vrije voeten, waarschijnlijk wederom met een motorrijtuig waarover hij de beschikking heeft aan het verkeer zal deelnemen, dan lijkt toepassing van voorlopige hechtenis in beginsel voldoende gerechtvaardigd wegens de ernstige gevaarstelling voor de veiligheid van medeweggebruikers of andere personen die in dit geval kan bestaan. De vrijheidsbeneming zal dan ook kunnen worden gebruikt om de verdachte gedu-

rende enige tijd psychiatrisch te doen observeren opdat een zo verantwoord mogelijke therapie kan worden ontworpen.

De ondergetekende meent dat de hierboven, aan de hand van enkele concrete voorbeelden, besproken consequenties van de toepassing van het nieuwe artikel 67a aanvaardbaar moeten worden geacht. Bij de regeling van een in het leven van de mens zo ingrijpend dwangmiddel als dat van de voorlopige hechtenis moet telkens opnieuw het belang van de veiligheid van de maatschappij worden afgewogen tegen het belang dat een verdachte erbij heeft zijn vrijheid te mogen behouden zolang zijn schuld niet door de rechter als bewezen is aangemonen.

De enkele vrees voor het plegen van nieuwe delicten is van de gronden die de wet kent om de voortzetting van de vrijheidsbeneming van de verdachte te rechtvaardigen op zichzelf het meest onbepaald. Het gaat in dit geval immers om een veronderstelling waarin uit de aard der zaak altijd een belangrijk element van onzekerheid schuil gaat. De aanwezigheid van vluchtgevaar kan – en moet volgens het wetsontwerp ook – worden afgeleid uit bepaalde gedragingen van de verdachte of uit bepaalde, hem persoonlijk betreffende omstandigheden. Bij de vrees dat de verdachte opnieuw een delict zal begaan zal het veelal minder gemakkelijk zijn een dergelijk verband te leggen. De kans is echter reëel dat aan het dwangmiddel van de voorlopige hechtenis in een aantal gevallen toepassing wordt gegeven op een wijze die niet strikt gerechtvaardigd wordt door het doel waarvoor die bevoegdheid is toegekend.

Om die reden is in het wetsontwerp de voorkeur gegeven aan een nadere precisering. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de bijzonder ernstige misdrijven, dat wil zeggen die waarop een gevangenisstraf van zes jaren of meer is gesteld of waarbij de belangen van de staat of de gezondheid en veiligheid van personen zijn betrokken, benevens die waarbij algemeen gevaar voor goederen te duchten is, en alle overige, waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Globaal gesproken kan men dus zeggen dat er een onderscheid is gemaakt tussen enerzijds de ernstige geweldsmisdrijven, brandstichting, de zwaarste vermogensmisdrijven en anderzijds de vermogensmisdrijven waarbij zich geen verzwarende omstandigheden verdoen. De ondergetekende meent dat op deze wijze de bij de toepassing van de voorlopige hechtenis met elkaar conflicterende belangen op de meest verantwoorde manier tegen elkaar zijn afgewogen.

Zoals door de leden van de fractie van de C.H.U. bereids werd verondersteld, is in de memorie van antwoord (blz. 14, rechterkolom) met betrekking tot artikel 71 van het Wetboek van Strafvordering vermeld, dat vóór de totstandkoming van de Wet van 20 mei 1955 (*Stb.* 208) geen appel voor de verdachte openstond tegen een bevel tot voorlopige hechtenis. Hier had gelezen moeten worden: bevel tot verlenging van de voorlopige hechtenis.

De leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66 en de P.P.R. vroegen of het geen aanbeveling had verdiend om de regel dat het openbaar ministerie op gronden aan het algemeen belang ontleend kan seponeren (artikel 242, tweede lid, Sv.) ook toepasselijk te maken wanneer de officier van justitie het nieuwe artikel 280a Sv. hanteert, dus onmiddellijk na het begin van het onderzoek op de terechtzitting schorsing vordert.

Volgens de artikelen 348 en 350 van het Wetboek van Strafvordering moet het onderzoek op de terechtzitting en ook de beraadslaging en beslissing na afloop daarvan plaatsvinden op de grondslag der telastelegging. In dit systeem past niet goed een regel volgens welke het onderzoek op de zitting, nadat de zaak daar is aangebracht, zou kunnen worden afgebroken doordat het openbaar ministerie alsnog van verdere vervolging afziet. In feite zou het openbaar ministerie dan immers de telastelegging intrekken, waardoor het de rechter onmogelijk wordt gemaakt daarop te beslissen.

In het hier bedoelde geval van schorsing van het onderzoek op de terechtzitting lijkt er geen grote behoefte te bestaan aan

een dergelijke bevoegdheid van het openbaar ministerie. Indien de strafzaak van zoveel belang is dat de verdachte zich bij de aanvang van het onderzoek op de terechtzitting nog in voorlopige hechtenis bevindt, is het bij voorbaat al niet erg waarschijnlijk dat het openbaar ministerie uiteindelijk toch maar zal willen seponeren. Daarenboven zal de rechtbank alvorens te schorsen, hebben na te gaan of het voortzetten van de detentie wel verantwoord is. Ten slotte zal een verdachte, en met name een die voorlopige hechtenis heeft ondergaan, eraan kunnen hechten dat de strafzaak, nu zij eenmaal op de zitting is aangebracht, wordt afgedaan door een uitspraak van de rechter en niet door een beslissing van het openbaar ministerie. De vrijheidsbeneming zal in dat geval niet hoeven voort te duren totdat uitspraak is gedaan, omdat de rechtbank op grond van de artikelen 69 en 80 Sv. het bevel tot voorlopige hechtenis kan opheffen c.q. schorsen. Vooruitlopend op die beslissing zal het openbaar ministerie ingevolge artikel 69, laatste lid, de onmiddellijke invrijheidstelling van de verdachte kunnen gelasten.

Toch kan in sommige gevallen waarin schorsing van het onderzoek op de zitting volgens het Wetboek van Strafvordering, ook anders dan ingevolge het voorgestelde artikel 280a, mogelijk is, nadien wel eens behoefte bestaan aan een mogelijkheid de zaak buiten de terechtzitting af te doen. Omdat het hier om een nogal principiële kwestie gaat, heeft de ondergetekende besloten aan de Commissie partiële herziening strafvordering over een eventuele wetswijziging advies te vragen. Aangezien de voorbereiding van dit advies, dat uiteraard een lagere prioriteit heeft dan het gevraagde advies over alternatieve dwangmiddelen voor de voorlopige hechtenis, vermoedelijk wel enige tijd zal vergen, is zo'n wetswijziging op korte termijn niet te verwachten.

Dezelfde leden vroegen of de in de artikelen 261, 277a, 280a en 314a van het Wetboek van Strafvordering voorziene uitzonderingsregeling niet in een aantal gevallen had kunnen worden vermeden, indien de mogelijkheid was geopend de geldigheidsduur van het bevel tot gevangenneming of gevangenhouding meer dan tweemaal te verlengen, mits na overleg tussen rechter-commissaris, officier van justitie, raadsman en verdachte deze laatste zich hiermede schriftelijk akkoord verklaart.

Naar de mening van de ondergetekende zou een dergelijke aanvulling het toch al ingewikkeld geheel van voorschriften omtrent de geldigheidsduur en verlenging van bevelen tot voorlopige hechtenis nog ingewikkelder maken. Zij kan immers de uitzonderingsregeling van de bovengenoemde artikelen niet geheel vervangen. Die uitzonderingsregeling zou in ieder geval in beginsel toepasselijk moeten blijven in het geval dat de verdachte niet aan de verlenging van het bevel tot voorlopige hechtenis zou wensen mee te werken.

Aan het hier besproken alternatief kleeft naar de mening van de ondergetekende verder het bezwaar dat het door de verdachte gemakkelijk als een middel tot het uitoefenen van pressie op hem of als een erkenning van schuld kan worden opgevat. Bovendien lijkt het onvoldoende rekening te houden met het geval dat de verdachte die aanvankelijk akkoord is gegaan met de verlenging van het bevel tot voorlopige hechtenis, nadien van gedachten verandert en er zich daarbij b.v. op beroept onvoldoende besef van de draagwijdte van zijn toestemming te hebben gehad.

De vraag of een dergelijke oplossing niet in de toekomst mogelijk moet worden gemaakt, zou de ondergetekende dan ook ontkennend willen beantwoorden. Uiteraard wil dit niet zeggen dat hij niet bereid zou zijn om, indien de voorgestelde regeling op bepaalde punten niet bevredigend mocht blijken te functioneren, zich te bezinnen op middelen waardoor in die situatie verbetering kan worden gebracht.

De Minister van Justitie,

A. A. M. VAN AGT.

De commissie heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 16 oktober 1973.

KAULINGFREKS
MAEIJER
BRONGERSMA (*Voorzitter*)
TROOSTWIJK
POLAK
PIKET
BOUKEMA
SCHWARZ
BOEKMAN
AGTERBERG
MEULEMAN
VAN WIJK.